

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Válka jako proces v mezinárodních systémech starověkého

Středomoří a Přední Asie

Martin Kriško

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program: Politologie

Studijní obor: Politologie

Bakalářská práce

Válka jako proces v mezinárodních systémech starověkého

Středomoří a Přední Asie

Martin Kriško

Vedoucí práce:

Mgr. Ľubomír Lupták, Ph.D.

Katedra Politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, říjen 2014

.....

Rád bych poděkoval Mgr. Ľubomír Luptákovi, Ph.D. za pomoc při shánění relevantní literatury a za vynaložený čas.

Obsah

1. Úvod	7
2. Společnost před dobou Bronzovou	8
2.1. Zemědělská společnost	8
2.2. Pástevecká společnost.....	8
3. Mezopotámie v Brzké době bronzové.....	9
3.1. Sumerové.....	9
3.2. Elam.....	11
3.3. Akkadská říše.....	11
3.4. Neo-sumerské období	13
3.5. Amorejci.....	15
3.6. Sumerské a Akkadské válečnictví	16
3.7. Použití zvířat ve válce v Brzké době Bronzové	17
3.8. Obléhání v době Bronzové.....	18
4. Brzká doba Bronzová v Egyptě.....	20
4.1. Počátky Egyptské civilizace	20
4.2. Raně dynastická doba.....	22
4.3. Rozpad Egyptského království.....	23
4.4. První přechodná doba (2190-2061)	24
4.5. Egyptská armáda v Brzké a Střední době Bronzové	25
5. Oblast Mezopotámie ve Střední době Bronzové (2000-1600)	25
5.1. Válečné vozy v Střední době bronzové.....	26
5.2. Staré Asyrského království (2300-1741)	26
5.3. Stará Babylonská říše (1894-1595).....	27
6. Střední doba Bronzová v Egyptě	29
6.1. Střední říše (2061-1786)	29
6.2. Druhé přechodné období (1786-1558).....	30
6.3. Hykósové.....	30
6.4. Znovu sjednocení Egypta a začátek Nové říše	31
6.5. Reforma egyptské armády.....	31
7. Brzká doba Bronzová	32
7.1. Egyptská Nová říše (1575-1087).....	32
7.2. Chetitě	34
7.3. Babylónie pod vládou Kassitů 1531-1155.....	35

7.4. Churrité a království Mitanni	36
7.5. Asyrská říše	37
8. Závěr.....	38
Seznam zdrojů	39
Resumé.....	40

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce je popsání průběhu válek ve starověku. Starověké městské státy a později i říše, potřebovaly expandovat na nová území, kvůli rostoucí populaci musely zabírat stále nové úrodné oblasti, aby se uživily, dále potřebovaly více vodních zdrojů a také více surovin. Později se k hlavním cílům expanze, kromě získání půdy pro obživu a surovin pro výrobu, přidaly i mocensko-ekonomické zájmy, jako ovládnutí důležitých obchodních cest a jejich následná ochrana, nebo přístup k novým obchodním komoditám. Státy tak expandovaly dál, až do doby, kdy narazily na jiný městský stát, nebo jinou říši. Posléze byla jedinou možnou variantou další expanze válka.

Ve své práci se zaměřím na evoluci války jako procesu ve starověkých mezinárodních systémech východního Středomoří a Přední Asie. Zaměřím se na diachronní komparaci válek vedených aktéry těchto systémů od válek městských států starověké Mezopotámie v 3. tisíciletí př. n. l. do konce doby Bronzové. Budu se zabývat především třemi body.

1. Aktéry a průběh
2. Dominantními zbraňovými systémy a podoby vojenské organizace.
3. Vztahem vojenské organizace a politické organizace.

Základní výzkumné otázky práce se tedy soustředí na to, jak konkrétně se válečné akce vedly a od jakých technologických nebo kulturních faktorů se odvíjela jejich forma, a jak dobová konfigurace dominantních způsobů válčení ovlivňovala charakter politické organizace.

Zaměřím se na dobu Bronzovou, jelikož se v této době odehrávali první zaznamenané války. V tomto období se budu zajímat hlavně o oblast Mezopotámie a Egypta, jelikož obě oblasti sou velice rozdílné v tomto časovém úseku.

2. Společnost před dobou Bronzovou

Před přibližně deseti tisíci lety se v lidském chování objevila změna, která měla veliký vliv na známou historii. Před touto změnou byli lidé jen lovci a sběrači. Migrovali od zdroje potravin k dalšímu zdroji. Toto se však před deseti tisíci lety změnilo. Někteří lidé začali obdělávat půdu a pěstovat rostliny a začali chovat užitková zvířata. Jiní se však ještě živilo jako lovci a sběrači (Gat 2006: 4).

Důvodem, proč se všichni neusadili na jednom místě, bylo prostředí, ve kterém žili. Ti co žili v těžších podmínkách, museli cestovat z místa na místo, aby si zajistili potravu. I zvířata, které chovali, musela mít přístup k obživě. A tak se z nich stali pastevcí.

2.1. Zemědělská společnost

Ti co se usadili v úrodných oblastech, zde začali zakládat osady. Právě úrodnost oblasti byla zásadním faktorem. Umožňovalo jim to pěstovat rostliny, které se staly jejich základní potravinou. Dalším důležitým faktorem bylo domestikování zvířat. Lidé tak mohli zůstat na jednom místě a nemuseli vyrážet na nebezpečné lovy zvěře.

To, že měli stálý přísun potravy, jim umožnilo rozšiřovat svou populaci. To vedlo k větší spotřebě potravin a to samozřejmě vedlo k nutnosti rozšiřovat a zkvalitňovat svoje pole. Osady se stále rozšiřovaly společně s územím, které ovládali.

Tento způsob života, který byl vázaný na určité místo, z nich však dělal lehkou kořist pro nájezdy a drancování. Do čela vesnic se dostali lidé, kteří tyto osady dokázali ochránit. A jelikož se většina lidí musela zabývat sháněním potravy, tak vznikaly elity, které měly za úkol jen chránit osady. Členy těchto elit byly jen speciálně vybrané rodiny. A tak vznikl koncept, že vláda nad vesnicí se dědila právě mezi těmito elitami.

Nemohli se však spoléhat jenom na elitu, že je dokáže ubránit. A tak kolem svých osad začali stavět opevnění, které je měly ochránit.

2.2. Pastervecká společnost

Tato společnost se vyvinula v horších podmínkách, a jelikož se nemohli usadit na jednom místě, tak je to nutilo migrovat od jednoho zdroje potravin k dalšímu. Velkým faktorem zde byla domestikovaná zvířata, na kterých byli životně závislí a tak byli nuceni jim

hledat nové pastviny. Tato společnost se také mnohem více musela soustředit na lov zvěře (Chrissanthos 2008; 1).

Tento způsob života byl mnohem náročnější. Stále cestování neumožnilo velké rozšíření populace. Území, které tato pastevecká společnost byla nucena ovládat, bylo mnohem rozsáhlejší. Toto rozsáhlejší území znamenalo větší šanci na střet s jiným kmenem.

Tyto faktory vedly k jinému uspořádání společnosti. Každý člen této společnosti musel bojovat. To vedlo k tomu, že kontrolu nad touto společností vždy převzal ten nejsilnější bojovník. Lidé museli bránit jak své pastviny, tak svoje zvířata. Tento způsob života je také nutil k vylepšení zbraní a větší specializaci na boj. Z těchto pastevců se staly tzv. kočovné kmeny, nebo národy.

3. Mezopotámie v Brzké době bronzové

Mezopotámie je název pro oblast, kterou prochází řeky Eufrat a Tigris a jejich okolí. Mezopotámie tedy zahrnuje dnešní státy Irák, západ Iránu, východ Sýrie a jihovýchod Turecka. Díky hojnosti úrodné půdy, blízkosti dvou velkých řek, příznivému klimatu a velkému množství zvěře, se zde nacházely ideální podmínky pro vznik civilizace. První známou civilizací v této oblasti byli Sumerové a jejich město Uruk.

3.1. Sumerové

Sumerské město Uruk bylo založeno kolem roku 4500 př. n. l. v této době mělo jen kolem 2 000 obyvatel a rozlohu kolem 10 hektarů. Postupem času se však rozrůstalo a posléze kolem roku 3500 př. n. l. dosáhlo rozlohy kolem 200 hektarů a mělo 40 000 – 50 000 obyvatel, a několik satelitních vesnic (Hablim 2006: 36).

Vývoj tohoto města lze velice dobře použít jako příklad rozvoje sumerských měst na začátku doby bronzové na území Mezopotámie a rozšíření sumerského vlivu. Z tohoto důvodu se jim budu zabývat trochu více.

Jedním z hlavních důvodů této doposud nevídané expanze města Uruk je blízkost k vodním zdrojům, v tomto případě k řece Eufrat, a využívání úrodné půdy kolem vodního zdroje. Blízkost k takto velkému toku dal tomuto městu výhodu v tom, že mohli obdělávat vzdálenější pole a úrodu jednoduše dopravovat po řece. Také vylepšení technologie obdělávání polí velice pomohlo a zvýšilo produkci potravin pro obživu ve městě a začaly vznikat přebytky.

Čím více město rostlo a rozšiřoval se jeho vliv, tím hůře se dalo spravovat. A tak musela vzniknout administrativní organizace, která mohla spravovat přebytky a udržovat město a jeho okolí. Aby však mohli úřadovat efektivně, museli si zaznamenávat jednotlivé položky. Z této nutnosti k záznamům tak bylo vytvořeno první známé písmo (Hablim 2006: 35-36).

Nejdůležitějším ve vývoji této civilizace byly přebytky úrody. Tento nadbytek potravin vedl k tomu, že už nebylo potřeba, aby většina populace sháněla obživu. To vedlo ke vzniku nových profesí. Lidé potřebovali stále sofistikovanější nástroje a tak se začali objevovat řemeslníci. Přebytek potravin také umožňoval obchod s touto komoditou a tak vznikali první specializovaní obchodníci. A čím více bylo lidí a komodit, tím více byla potřeba písařů, aby mohli všechno zapsat. Toto je samozřejmě jen lehký výčet ekonomicko-administrativních profesí. Také to umožnilo vybudovat velké opevnění kolem města (Hablim 2006: 36).

Společně s těmito ekonomicko-administrativními profesemi vznikali i militantní profese. Byli to lidé, kteří chránili obyvatele ve městě a na vesnicích, obchodníky na cestách, dělníky na polích a tak dále. Také rozšiřovali sféru vlivu města, obsazovali místa s výskytem cenných komodit a tak dále. Z tohoto důvodu se pro město stali nepostradatelní a stávali se z nich tzv. elity. Nakonec se jejich moc ve městě rozmohla natolik, že se členové elity stali vladaři (Hablim 2006: 37).

Mezi lety 3500-3000 př. n. l. začala tzv. "Expanze Uruku". Rostoucí populace města chtěla luxusnější zboží a tak vládcové Uruku vyslali průzkumnou expedici, která měla hledat nové vzácné komodity, jako stříbro, zlato, měď, olovo. Sumerové z Uruku také zakládali nové kolonie, usidlovali se v nesumerských městech na severu Mezopotámie, také obchodovali s dalšími městy a tak rozšiřovali svůj vliv. Svoje nová města zakládali na trase důležitých obchodních cest a také poblíž ložisek vzácných komodit. Není jasné, zda k šíření svého vlivu použili i vojsko, nenašli se o tom žádné písemné důkazy (Hablim 2006: 40-42; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 35-36).

Toto rozšíření vlivu sumerských městských států změnilo rovnováhu sil v samotném Sumeru. A tak v následujících několika stoletích docházelo k vojenským střetnutím nepřátelských sumerských městských států. Státy tvořili mezi sebou aliance a dohody, některé zůstaly neutrální. Důvodem těchto bojů bylo sjednocení všech sumerských městských pod jednoho krále. U moci se vystřídalo několik městských států. Nejvýznamnější byly Uruk, Ur a Lagash (Hablim 2006: 44-63).

3.2. Elam

Elamité byli jihovýchodní sousedi Sumerů. Elam bylo království s hlavním městem Súsý. V mnoha aspektech jsou si tyto dvě civilizace velice podobné. Měli vlastní jazyk, ale ekonomicky a kulturně byli velice vázáni na Sumery. Sumerové je začali ovlivňovat během období expanze Uruku. Na území tohoto království se nacházeli naleziště cínu a lapis lazuli, s kterými čile obchodovali (Hablim 2006: 71).

Hlavním důvodem, proč se o této civilizaci zmiňují, je válka mezi Sumery a Elamity. Tato válka se měla odehrát v roce 2550 př. n. l. Sumerské texty se zmiňují o porážce města Ur, kde převzal moc Awan. Awan je označení pro severní oblast Elamu. Dá se předpokládat, že Awani udělali z Uru a několika okolních městských států své vazaly. Toto vazalství podle sumerských textů ukončil sumerský vůdce Enna`il v roce 2525 př. n. l. Tato válka je velice špatně zdokumentovaná (Hablim 2006: 72).

Mnohem více písemných záznamů máme o válce mezi Elamem a městem Lagash, které se nacházelo nejbližší. V sumerských textech se píše, že vládce města Lagash Eanatum několikrát napadl Elam ke konci 25. století př. n. l. V následujících letech lze na ekonomických záznamech z města Lagash pozorovat veliký nárůst dovozu obilí, dřeva, stříbra a koření z Elamu. Toto je nepřímý důkaz toho, že se Elam stal vazalem Lagashe. Podle všeho se do Elamu v této době dostali vojenské technologie Sumerů. Poté, co oslábla vojenská moc Lagashe, kolem roku 2400 př. n. l., se Elam vymanil z nadvlády Lagashe a jsou záznamy o několika nájezdech Elamu proti městu Lagash (Hablim 2006: 72).

Království Elam je především důležité, kvůli tomu, že zde lze pozorovat první zaznamenané napadnutí jedné civilizace druhou civilizací. Samozřejmě v mýtech lze najít náznaky o dřívějších, ale zde máme první alespoň nepřímé důkazy a okupaci území jiné civilizace.

3.3. Akkadská říše

Vzestup Akkadské říše znamenal změnu v mezopotamské oblasti. Sumerská civilizace již nebyla vojensky nadřazená. Jelikož Akkadská říše byla jednotná, tak se zaměřovala na obsazování nových oblastí mimo svojí říši. Na rozdíl od sumerských městských států, které nejvíce bojovaly mezi sebou a nezaměřovaly se na dobývání nových území. Dále se také změnilo zacházení s dobytým územím. Sumerové po dobytí nějakého území (většinou jiného sumerského města) zde nastolili vazalství a umožnili ovládané oblasti vlastní, i když

limitovanou, správu. Akkadané po dobytí města zbořili jeho hradby, nebo je aspoň poničili natolik, aby zamezily možné rebelii a převzali nad územím plnou kontrolu. K zajištění kontroly ponechali v obsazeném městě vlastní vojenskou posádku a moc nad městem převzal Akkadský dosazený guvernér (Hablim 2006: 73).

O vzniku Akkadské říše toho moc nevíme, nejsou žádné písemné záznamy o tom, jak vypadala před jejím vzestupem za vlády Sargona (2334-2279). Odhaduje se, že hlavní město Akkad se nacházelo někde v oblasti, kde se nyní nachází Bagdád. Avšak nebyly zatím nalezeny žádné pozůstatky tohoto města. Jediné co víme je, že před rokem 2334 př. n. l. nebylo významné vojensky, ani ekonomicky (Hablim 2006: 73).

Vzestup Sargona jako vládce Akkadské říše je velice těžké určit. Jako většina mocných vladařů je obehnán mýty. Předpokládá se, že Sargon zastával nějakou vysokou funkci v městě Akkad, možná i funkci guvernéra. Město Akkad bylo vazalem krále Ur-Zababy. Sargon se proti králi vzbouřil a získal plnou moc nad městem Akkad. Poté začal obsazovat další města v blízkém okolí a dobyl i město Kiš, které bylo velice důležité pro Sumery. Král města Kiš¹ byl velice uznávaný titul, který znamenal vládu nad centrální Mezopotámií. Aby toto dokázal, musel se stát vazalem tehdy nejmocnějšího muže Mezopotámie, kterým byl Lugalzagesi. Lugalzagesi měl velké množství vazalů, mezi které patřilo i město Uruk. Sargon se vzbouřil proti Lugalzagesimu a právě u města Uruk ho porazil. Tím, že porazil Lugalzagese, tak umožnil jeho bývalým vazalům získat nezávislost. Dalším krokem tedy bylo dobýt veškerá zbývající sumerská města (Hablim 2006: 73-75; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 57-58).

Poté co ovládl všechna sumerská města a upevnil v nich svojí vládu, se mohl zajímat o rozšíření své říše mimo Sumer. Nejdříve zaútočil na Elam, který dobyl. Poté dobyl sever Mezopotámie, bojoval proti Asyřanům a dobyl jejich města Aššur a Ninive a dobyl i území v Anatólii², kde byly bohaté naleziště stříbra (Hablim 2006: 76-77).

Takto velké území obsazené silou bylo velice těžké udržet pohromadě. Sargon vládnul pevnou rukou a tak neprobíhalo mnoho rebelií. Po jeho smrti na trůn usedl jeho syn Rimush (2278-2270). Smrt Sargona rozpoutala vlnu rebelií, s kterou si Rimush musel poradit. K potlačení rebelií používal hrubou sílu stejně jako jeho otec. Rimush, ale musel čelit velkému množství rebelií a tak si nemohl dovolit obsazovat jedno město vícekrát. Proto zavedl velice brutální taktiku, kterou bylo masové vyvražďování. Jako exemplární příklad, co se může stát, nechal několik měst, které proti němu povstaly, srovnat se zemí. Také masakroval zajatce, aby

¹ King of Kish

² Více známo jako Malá Asie

už jednou poražení nemohli povstat znovu. Díky této taktice dokázal udržet Akkadskou říši a dokonce i upevnit její postavení v Elamu (Hablim 2006: 78-80; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 59).

Po smrti Rimushe se vlády ujal jeho bratr Manishtusu (2267-2255). Manishtusu pokračoval ve stejném stylu vládnutí jako jeho bratr a Sargon. Opět po smrti vladaře se vzedmula vlna rebelie, jak se stalo i u jeho bratra. Manishtusu ji však odvrátil a dokonce rozšířil území kolem Elamu. Nejdůležitější co se stalo za jeho vlády, však byla rozsáhlá námořní expedice v oblasti Perského zálivu. Jeho lodě dosáhly dnešního Ománu, Bahrajnu a i delty řeky Indus a rozšířili do těchto míst Akkadskou říši. Jednalo se o jednu z prvních zdokumentovaných výprav tohoto druhu (Hablim 2006: 80-81).

Dále nastoupil na trůn syn Manishtusa Naram-Sin (2255-2218). Jak bylo v Akkadské říši zvykem, tak i proti němu se vzepřela obrovská vlna rebelií. Tyto rebelie byly asi nejsilnější a proti Naram-Sinovi vznikla velice silná aliance. On ji však rozdrtil a po zbytek svojí vlády rozšiřoval dále Akkadskou říši všemi směry. Byl to skvělý vojevůdce, ale choval se stejně krutě jako jeho předchůdci. Množství oponentů bylo stále větší, ale všechny útoky jak zevnitř, tak zvnějšku dokázal odrazit. Říše drželi pohromadě jen silní vojevůdci a také krutost s jakou se s protivníky vypořádávali. A tak je jasné, že až se na trůnu objeví slabší vladař tak říše padne (Hablim 2006: 80-84).

Posledním akkadským panovníkem byl Shar-kalli-shari (2217-2192). Zaměřoval se více na rozvoj kultury a náboženství, než o válečnictví. Byl známý jako stavitel chrámů. Avšak ani on se nevzdal tradice svých předchůdců. Měl těžší pozici než předešní vladaři. Navzdory všem jeho snahám se Akkadská říše dostala do krize. Akkadská říše se dostala do sevření několika mocných národů. Amorejci, kočovný národ, útočili ze severozápadu. Gutejci, o kterých toho není moc známo, útočili ze severovýchodu. A nakonec staří nepřátelé Sumerů a Akkadské říše Elamité útočili z jihovýchodu. Proti všem Shar-kalli-shari vytáhnul a porazil je, ale to umožnilo vnitřní opozici nabrat na síle. Po smrti Shar-kalli-shari se Akkadská říše rozpadla (Hablim 2006: 100-101; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 61-62).

3.4. Neo-sumerské období

Toto období je význačné pádem Akkadské říše, osamostatněním dobytých území a následnými válkami mezi městy o moc nad ostatními. Navíc v tomto období se Gutejci vzpamatovali z porážky od Shar-kalli-shariho a podnikli útok na Mezopotámii. Jelikož Akkadská říše už neexistovala a města byla vyčerpána boji mezi sebou, mohli Gutejci celkem snadno

pořádat nájezdy na sumerská města. Když zjistili, že jim města nekladou moc velký odpor, změnili postoj a místo nájezdů začali dobývat sumerská města. Toto ale nepodnikali jen Gutejci, ale i ostatní národy, které byly na hranicích s bývalou Akkadskou říší (Hablim 2006: 102-103).

Gutejci se stali pány Mezopotámie, avšak nevytvořili celistvou říši. Spíše to byla aliance městských států, které ovládali Gutejci. Gutejci se ale nedokázali sžít s obyvateli na dobytých územích. Některá města, která měla vždycky silnou pozici v Mezopotámii, jako Ur, Uruk, nebo Lagash si dokázala udržet nezávislost. Tyto městské státy stály potom včele protigutejského hnutí, které chtělo vyhnat tyto dobyvatele. Nakonec vůdce Utuhegal z Uruku vyhnal Gutejce z Mezopotámie. Vláda Gutejců nad Mezopotámií trvala jen 90 let (Hablim 2006: 103-104).

Po pádu Gutejců vzniklo krátké mocenské vakuum v Mezopotámii. Netrvalo to však dlouho a hlavní pozici v Mezopotámii obsadil městský stát Ur a začalo období Třetí dynastie Ur. Nevládal však území bývalé Akkadské říše, spíše to byl nejmocnější městský stát. I když byla Mezopotámie oproštěna od vlivu Gutejců, tak měla spoustu problémů. Největším problémem byl stagnující obchod z důvodu rozpadu Akkadské říše a osamostatnění území, které dříve ovládala. Další ohromný problém byl v tom, že nikdo neudržoval pořádek mimo městské státy, takže námořní i pozemní obchodní trasy byly velice nebezpečné. V této době se uspořádala první rozsáhlá kampaň proti pirátům, která byla zaznamenána. Dále Ur vedl tažení proti ostatním silným městským státům Lagash a Uruk a přinutil je k vazalství. Vládce města Ur Urnammu (2112-2095) jednal s městem Mari, které leželo v dnešní Sýrii, o ochraně před Amorejci, kteří již od dob Akkadské říše ohrožovali Mezopotámii. Toto jednání vedlo k vytvoření aliance mezi těmito městy. Dalším problémem této doby pro Mezopotámii byli Elamité, kteří dokázali využít mocenského vakuu a obsadili několik sumerských městských států. Urnammu tedy jako vůdce nejsilnější vojenské síly musel osvobodit tyto městské státy, což se mu podařilo. Gutejci, i když byli vyhnáni z Mezopotámie, stále představovali velkou hrozbu. A tak proti nim Urnammu podnikl několik tažení, při jednom z těchto tažení zemřel (Hablim 2006: 107-109).

Dalším vladařem byl Shulgi (2094-2047). Více méně pokračoval ve šlépějích svého otce. Snažil se udržet pořádek, ochraňoval Mezopotámii před vpádem kočovných národů a bojoval proti vnitřním nepřítelům. Hlavní důvodem, proč se o tomto vladaři zmiňují, je to, že si uvědomil, že nemá smysl uspořádávat masivní výpravy proti kočovným kmenům, jelikož stejně nebude možné je zcela zničit. Toto uvědomění jej přivedlo k tomu, že postaví obranou zeď, která znemožní nájezdníkům útoky do středu Mezopotámie. Tuto zeď nechal postavit na

severozápadě, protože odtud přicházel kočovný národ Amorejců. Tato zeď se stala základem obrané linie Mezopotámie, ale přesná lokalita, kde se nacházela, není známá (Hablim 2006: 109-111).

Shusin (2037-2029) dále prohluboval obrannou strategii jeho země. Stejně jako jeho otec bojoval proti Amorejčům a snažil se je úplně porazit. Posléze také zjistil, že kočovný kmen nelze jednoduše vyhladit a obával se příchodu Amorejských kmenů a tak nechal dokončit stavbu jeho otce a navíc vybudoval velkou obranu zeď, aby ochránil centrální a jižní Mezopotámii. Tato zeď byla postavena mezi řekou Eufrat a Tigris a měřila 280 km. Její pozůstatky stále stojí severně od Bagdádu. Tato zeď dokázala dočasně vyřešit problém s Amorejci (Hablim 2006: 115-117).

Poslední vládce nad Mezopotámií z Třetí Dynastie Ur byl Ibbisin (2028-2004). Během Ibbisinovy vlády útoky na jeho říši eskalovaly. Začali proti němu brojit i Elamité. Situace uvnitř jeho říše však byla ještě horší. Velký počet významných měst deklaroval svojí nezávislost. Ibbisin neměl prostředky, aby takovouto rebelii plně potlačil. Navíc Amorejci začali útočit na města na severovýchodě. Obyvatelé se museli skrývat v hradbami obehnaných městech. To zapříčinilo, že nemohli obdělávat svoje pole, cena potravin rapidně stoupla a to samozřejmě vedlo k nepokojům ve městech. Tato města na severovýchodě se tak musela vzbouřit proti městu Ur. Začali bojovat s Amorejci a dokázali je odehnat. Ibbisin však těmto městům nemohl odpustit to, že se od něj odvrátila a tak začala další občanská válka v Mezopotámii. Jak tomu bylo již v předchozích dobách, vedlo to k oslabení a na město Ur a jeho království, se zaměřili všichni jeho sousedé. Ze severozápadu přišli Amorejci, ze severovýchodu Gutejci a z jihovýchodu Elamité. Proti takové síle neměli žádnou obranu a tito nepřátelé obsazovali sumerská města. Nakonec v roce 2005 Elamité dobyli i hlavní město Ur a odvedli Ibbisina v řetězech do Elamu. Tímto končí Brzká doba Bronzová v oblasti Mezopotámie (Hablim 2006: 117-120).

3.5. Amorejci

Amorejci pocházeli z oblasti dnešní Sýrie. Byl to kočovný národ. První záznamy o Amorejcích pochází z dob Akkadské říše, která s nimi bojovala ve dvacátém třetím století. Jelikož to byl kočovný národ, tak jej bylo velice těžké porazit. Ovšem zatím vedl proti oblasti Mezopotámie jen loupeživé nájezdy.

Během vlády Třetí dynastie Ur je však muselo něco donutit opustit oblast dnešní Sýrie a přesunout se na úrodnější území jižní a centrální Mezopotámie. Nejspíše za to mohly

klimatické podmínky. Tehdy oslabené městské státy Mezopotámie se nedokázali ubránit útokům Amorejců, a ty tak převzali vládu nad většinou měst v této oblasti.

Amorejci však nebyli jednotný národ. Kontrolu nad městy převzali různí náčelníci kmenů. To znamená, že na území Mezopotámie nevznikla jedna Amorejcká říše. Sumerská města pod nadvládou dále prosperovaly a rozrůstaly se. Amorejci vládli tomuto území až do roku 1595, kdy je vyhnali Chetitě.

3.6. Sumerské a Akkadské válečnictví

O válečnictví a taktice z této doby máme jen málo informací, ale z fragmentů co se objevily lze předpokládat, že městské státy používaly stejný princip organizace obyvatelstva jak pro stavbu důležitých staveb, tak pro organizaci armády. To by znamenalo povinnou službu a také, že válečníci byli organizováni do skupin podle příbuznosti mezi válečníky, nebo podle sociálního statusu. Každá rodina musela poskytnout člena rodiny do služby v armádě. Přičemž pozice v armádě byla udělována celé rodině, nebo sociální třídě, a ne jednotlivcům. To znamená, že lidé z určité skupiny používali jen kopí a další skupina byla specializovaná například jen na luky. Panovník také nepovolával všechny najednou, ale vybíral si válečníky speciálně podle druhu tažení. V tomto období byla služba v armádě a služba na stavbě stejně významná a v záznamech byly nazývány stejně. Rekrutování vojáků měli na starost guvernéři, kteří zastupovali krále ve městech. Města měla také povinnost zajistit ubytování a zásoby pro procházející armádu. Vládcové kolem sebe měli stálou elitní stráž, která jako odměnu za svojí službu dostávala půdu (Hablim 2006: 95).

Smyslem válečného tažení bylo získat kořist. Když se toto podařilo, tak se válečná kořist rozdělila. Velká část byla darována chrámům jako podíl pro bohy. Zbytek kořisti si rozdělil vládce a řadový voják (Hablim 2006: 96).

První Akkadský král Sargon je považován za prvního, který vytvořil první stálou armádu, měla mít 5400 členů. Podle všeho však takto velká stálá armáda nemohla být živena z vnitřních zdrojů a tak se o své užití musela starat sama. Stalo se tedy, že tato armáda musela každý rok jít dobývat nová území, aby se dokázala uživit (Hablim 2006: 96).

Vnitřní organizace armády je popsána v eposu o Gilgamešovi. Král byl nejvyšším velitelem. Pod ním byl generál armády³, který byl velitelem všech armád a zodpovídal se jen králi. Následoval generál, ten velel jedné armádě a zároveň spravoval dobytá města, pokud se této funkce neujal nějaký guvernér. Dále byli už polní hodnosti, jako byl kapitán a důstojník. Armáda byla podle všeho organizovaná do skupin po 200 bojovnících a každé takovéto skupině velel jeden kapitán. Podobnou organizaci lze nalézt i v námořnictvu, kde každé lodi velel kapitán a flotile velel admirál. Toto poukazuje na velkou organizovanost armády a zároveň na velkou logistickou vyspělost Sumerů (Hablim 2006: 97).

Co se týče zbraní tak Sumerové a Akkadané jich používali velké spektrum. Těmito zbraněmi byly oštěpy, kopí, různé druhy seker, palice, dýky vyrobené z bronzu a luky. Zbraně byly uloženy v chrámu, kde na ně dohlíželi bohové. Předtím než začalo nějaké tažení tak se zbraně požehnali. Králové pak používali speciálně vytvořené zbraně z lepších materiálů, které byly i dost zdobené. Během výroby těchto zbraní se používal nějaký rituál, který jim měl dávat nadpozemskou moc (Hablim 2006: 98-99).

3.7. Použití zvířat ve válce v Brzké době Bronzové

Domestikovaná zvířata hrála klíčovou roli při rozvoji civilizací a také při válčení. Domestikovaná zvířata se dala použít čtyřmi způsoby. Pro ochranu měst a táborů a jako pomocníci při lovu, do této kategorie patří psy. Jako pohyblivý zdroj obživy, což bylo velice důležité pro kočovné kmeny a pro tažení armád, sem patří kozy, ovce a dobytek. Také se používali v logistice pro přepravu materiálu a tažení vozů, sem patří tažná zvířata. A samozřejmě se používala na urychlení přesunu. V přímém boji se však používali jenom psy a koně (Hablim 2006: 129).

Z pohledu válečných zvířat psy hráli malou roli. Mnohem důležitější byli koně. Není známo, kdy lidé poprvé začali jezdit na koních a samozřejmě nelze předpokládat, že hned po jejich osedlání na nich začali lidé válčit. První známky o ježdění na koni máme z poloviny třetího tisíciletí. Jedná se o zobrazení člověka jezdícího na koni, který je vyobrazen na pečetě v hrobce v městě Ur. Další známky pochází z dob Akkadské říše. Je však velice těžké určit, zda člověk, který jede na koni, se účastní bitvy, nebo na koni do bitvy jen přijíždí. Toto se ale týká jenom přímého ježdění na koňském hřbetě (Hablim 2006: 129-130).

³ General of the army

Použití koní jako tažných zvířat pro válečné vozy je mnohem lépe zdokumentováno. První známky o tomto využití koní máme z období kolem roku 2700. V této době máme záznamy jak o válečných vozech se dvěma koly, tak se čtyřmi. V tomto období se více používali vozy se čtyřmi koly. Jednalo se jen o upravený vůz, který se používal k přepravě materiálů. Jediné úpravy, které na něm byly provedeny, jsou vyvýšené okraje kvůli ochraně a místo pro držení pro vojáka vzadu. Avšak stále používali plná kola. Z toho vyplývá, že válečný vůz měl jednoho řidiče a jednoho vojáka, který se věnoval boji. Jiné tažné zvíře v té době nepřípadalo v úvahu, jelikož další zvířata, která používali jako tažná, byla osel a vůl. Vojáci, kteří se věnovali boji, byli zpočátku vybaveni standardními zbraněmi pěchoty, kterými byly oštěpy a sekery. I když Sumerové znali luk a využívali ho v boji, tak se na válečných vozech moc neobjevoval. Důvodem bylo, že voják při používání luku musel mít obě ruce volné, což bylo velice problematické na voze, který se rychle pohyboval po bojišti (Hablim 2006: 132-134).

Důležitý je také rozdíl mezi čtyřkolovými a dvoukolovými válečnými vozy. Jak už jsem psal výše, tak čtyřkolové byly více využívány z počátku. Jejich výhodou bylo to, že se na vůz vešli dva vojáci. Další velkou výhodou byla jeho stabilita a také psychologický efekt na nepřátele. Avšak kvůli své velké váze byly hůře manévrovatelné a pomalé. Hlavně tyto dva nedostatky se zasloužily o to, že se později začal využívat dvoukolový válečný vůz a od čtyřkolového se opustilo.

Dvoukolový válečný vůz vyhrál tento souboj se čtyřkolovým hlavně díky své rychlosti a manévrovatelnosti. To samozřejmě bylo zapříčiněno menší vahou a menším poloměrem otáčení. Tento vůz nesl jen jednoho vojáka. Tento voják jednou rukou mohl držet otěže a druhou házet oštěpy.

3.8. Obléhání v době Bronzové

První opevnění kolem měst se začalo stavět již před dobou Bronzovou. V době Bronzové již všechna větší města měla mohutné opevnění. Od toho se také odvíjel způsob boje. Nedochovalo moc k bitvám na otevřeném poli, ale spíše se zdlouhavě obléhala města. Z počátku doby Bronzové nemáme moc informací o tom, jak obléhání probíhalo. První kdo nám o tomto způsobu boje zanechal nějaké informace, byli Akkadáné (Hablim 2006; 215).

Víme, že v době Akkadské říše existovaly dva druhy strojů, které se používaly k dobytí obléhaného města. Tyto stroje byly beranidlo a obléhací věž. Obléhací věž se musela stavět na místě během obléhání. Musela být vyšší než hradby. Na obléhací věži byli rozestavení lukostřelci, kteří ostřelovali obránce na hradbách. Obléhací věž měla tři patra a byla

samozřejmě vybavena čtyřmi koly. Patra ve věži byla vybavena žebříky kvůli přesunu vojáků. Během pohybu obléhací věže k hradbám byli vojáci ukryti uvnitř věže, aby se chránili před nepřátelskou palbou. Beranidlo bylo také vybaveno čtyřmi koly. Používalo se buď na hradby, nebo na brány. Beranidlo mělo vrchní nástavbu, aby chránilo vojáky před nepřátelskou palbou. Během obléhání se také používaly žebříky na přelezení zdí. Dalším důležitým nástrojem byly malé dřevěné hradby, které dobyvatelé rozmisťovali. Ty měly dvojí využití. Za prvé se za ně mohli schovávat lučištníci, kteří ostřelovali hradby. Jejich druhý způsob využití byl jako ochrana dělníků, kteří před hradby nahromadili zeminu. Tuto zeminu poté vrstvlí až do výšky hradeb a tím vytvořili rampu, po které mohli vojáci vniknout do města. Poslední způsob, jak mohli vojáci vniknout do města, byl ze všech nejjednodušší. Jelikož byly hradby tvořené z nepálených cihel postavených na sebe, tak mohli hradby jednoduše podkopat (Hablim 2006; 216-221).

Další možností byla blokáda města. Tento způsob byl asi nejčastěji používán. Obléhání však mohlo trvat několik měsíců, jelikož města na tuto alternativu byla připravená. V tomto případě obléhaným zbyly jen dvě možnosti. První bylo zaútočit na blokádu a pokusit se vyhrát na otevřeném poli, nebo čekat na příchod spojenců, kteří by buď svedli bitvu na otevřeném poli, nebo by donutili obléhatele ustoupit.

Je logické, že útočníci nejdříve zkusili město vyhladovět a donutit ho vytáhnout proti oblehatelům. A až v případě možného příchodu spojenců vzali město útokem.

Když se na otázku obléhání podíváme z pohledu bránícího tak měl několik možností, jak město připravit na útok. Nejdříve opravili hradby, jelikož nepálené cihly nejsou moc odolný materiál a je třeba je pravidelně udržovat. Poté mohli kolem města vykopat příkop, což by zabránilo použití beranidel, obléhacích věží, žebříků a samozřejmě by to i ztížilo podkopání hradeb. Dále bylo často vybudováno druhé opevnění kolem chrámu, nebo paláce, které bylo možno bránit separátně a samozřejmě zajišťovalo úkryt pro obyvatele města poté, co padlo vnější opevnění. A také udržovat velké rezervy potravin ve městě pro případ obléhání. Avšak pokud měl útočník velikou převahu a dobré zásobování a obráncům nepřišel na pomoc žádný spojenec tak nebylo možné město ubránit (Hablim 2006; 222-224).

4. Brzká doba Bronzová v Egyptě

4.1. Počátky Egyptské civilizace

Egyptská civilizace je snad nejvíce vázanou civilizací na její okolí. Je silně vázaná na řeku Nil, její nížiny a záplavové oblasti. Tato řeka ovlivňovala jak ekonomický tak vojenský vývoj Egyptské civilizace. Když se podíváme na okolní prostředí, tak tato řeka je obklopena pouští, která neumožňuje rozvinutí silné civilizace. A tak jenom ta civilizace, která ovládá povodí řeky Nil a několik oáz v jejím okolí se může plně rozvinout. Tato kombinace veletoku a pouště, která se nachází kolem ní, poskytuje vynikající obranou polohu. Navíc oblast, kterou ovládali Egypťané, nelze napadnout ani po řece samotné. Tomuto zabraňují tzv. "katarakty Nilu"⁴, jedná se o úzká místa, kde vyčnívají kameny a řeka zde teče velice rychle, více méně se jedná o velké peřeje. Těchto kataraktů je na řece Nil celkem šest. Dalším důležitým faktorem je, jak řeka vypadá a jaké je podloží kolem této řeky, zvláště u řeky jako je Nil (u řek Eufrat a Tigris na tom tolik nezáleží, protože se nachází v lepším klimatickém prostředí a tak úrodnost kolem nich nezávisí jen na záplavách, i když faktor podloží je tam stejný). Důležitou otázkou je, proč se takto nevyvinuly i ostatní civilizace, které se nachází u Nilu, třeba v oblasti Súdánu, kde se nacházela Núbijská civilizace. Odpověď na tuto otázku je celkem jednoduchá. Nerozvinuly se tolik, protože Nil je v těchto oblastech užší a podloží je tu více kamenité, takže na území Súdánu se nemohou nacházet tak úrodné nížiny, které by dokázaly uživit velkou civilizaci a proto nedosáhly stejného vývoje jako v Egyptě (Hablim 2006; 308).

Jak už jsem psal výše, Egyptská civilizace se nacházela na území, které se dalo velice dobře bránit. Navíc okolí prostě neumožňovalo rozvinutí tak silné civilizace, která by mohla napadnout Egyptskou civilizaci a celou jí dobýt. Samozřejmě museli čelit nájezdům od kočovných kmenů. Také na jihu byla Núbijská civilizace a na západě byli Libyjci, ale ty také nemohly konkurovat Egyptu, pokud byl jednotný. Z toho vyplývá, že se Egypťané museli starat o obranu jen malé části hranic. První takováto hranice byla na severovýchodě v oblasti Sinaje a Kanaánu⁵. Druhá byla na jihu mezi Egyptem a Núbijskou civilizací. A třetí byla na západě, kde se nacházeli Libyjci. To byla jediná místa, odkud mohla přijít po souši dostatečně silná armáda, která by dokázala dobýt Egypt. Největší nebezpečí pro Egypt tak byly vnitřní spory. Alespoň v brzké době bronzové (Hablim 2006; 308-310).

⁴ Cataracts of the Nile

⁵ Kanaán je označení pro území, kde se nyní nachází Izrael, Palestina, Libanon a jihozápadní část Sýrie

Nejstarší známé město v Egyptě je Nakáda, které vzniklo kolem roku 4000 a nacházelo se poblíž dnešního Luxoru. Poloha Egypta sice zajišťovala dobrou možnost obživy a obrany civilizace, ale chyběla jim naleziště mědi. Ta se nacházela na Sinaji a v Núbii, a tak museli Egypťané zajistit tyto naleziště pro sebe. Některé obsadili přímo vojenskou silou, jiné ovládali bez vojenského obsazení. Expedice, které hledaly nové zdroje surovin, musely zákonitě narazit na jiné civilizace. A tak mohli Egypťané začít obchodovat. To způsobilo stejně jako v Mezopotámii nárůst ekonomicko-administrativních profesí a s tím i rozvoj vojensky specializovaných profesí. Tento mezinárodní obchod zvyšoval bohatství Egypta. Nakáda se stala velice bohatým městem, hlavně kvůli přísunu zlata z Núbie. Avšak i vojenství to mělo veliký vliv. Do Egypta se dostávaly nové technologie a zbraně. Obchod zlepšil úroveň logistiky. Díky bohatství z obchodu mohla být armáda lépe vyzbrojená. Toto všechno zajišťovalo vládu města Nakáda nad regionem. Samozřejmě mezinárodní obchod přinesl i jeden velký problém pro Egypt, a to že prozradil polohu této civilizace. V této době samozřejmě neexistoval jednotný stát Egypt, jednalo se o několik měst a později městských států, stejně jako na počátku v Mezopotámii (Hablim 2006; 310-312).

Počáteční vývoj Nakády a ostatních egyptských měst je velice podobný tomu, který se odehrál u měst v Mezopotámii. Do čela městského státu se dostali členové vojenských elit. Vybudovali hradby kolem měst, aby se mohli dobře chránit proti nájezdníkům. Budovali nová osídlení poblíž surovinových zdrojů a obchodních tras. Města se také snažila rozšířit svojí kulturu do jiných měst a tím navýšit svůj vliv v regionu. Na rozdíl od Mezopotámie, kde z počátku měl největší moc jeden městský stát, a to Uruk, se v Egyptě vytvořily dvě kulturní centra Horní Egypt, který se nacházel na jihu a Dolní Egypt, který byl na severu kolem delty Nilu (Hablim 2006; 312-315).

Ze začátku se spíše snažili o mírové řešení a šlo spíše o kulturní dominanci a navazování obchodních styků. Toto období však nemohlo vydržet dlouho a tak kolem roku 3125 začala válka o nadvládu nad celým Egyptem. Městské státy mezi sebou válčily, tvořili různé aliance a tak dále. Když městskému státu podařilo dobýt město a převzít nad ním kontrolu, tak zvětšil svoje vojenské i ekonomické kapacity a tak se stal mnohem silnějším. Tímto způsobem vznikala silná království. Na konci této války zůstala jen dvě silná království ve středním a jižním Egyptě. Prvním z nich je království s hlavním městem Hierakonpolis, které vedl král Škorpion (3085-3060). Druhé je království s hlavním městem Abydos, které vedl král Ka (3075-3050). Tyto dvě království se střetly kolem roku 3060 a zvítězil král Ka. Po tomto vítězství sjednotil střední a jižní Egypt do jednoho království (Hablim 2006; 315-316).

4.2. Raně dynastická doba

Král Ka chtěl sjednotit celý Egypt, akorát už byl moc starý a tak toto poslání předal svému synovi Namerovi (3050-3025). Namer dobyl města kolem delty Nilu a sjednotil celý Egypt do jednoho království. Nechal vybudovat i nové hlavní město jeho říše Memphis. Memphis byl symbolem sjednocení Dolního a Horního Egypta, jelikož ležel na hranici těchto dvou oblastí. Namer také založil dynastii, která vládla Egyptu v rozmezí let 3050-2687. Toto období je známé jako Raně dynastická doba (Hablim 2006; 317-320).

Během tohoto období nedocházelo k žádným významnějším vojenským střetům. Egypťané se snažili rozšířit moc na nová surovinová naleziště, která se nacházela především na Sinaji a v jižním Kanaánu. Občas bojovali proti Núbijcům a Libyjcům, kteří však nepřestavovali pro sjednocený Egypt žádný větší problém. Také se stále museli vypořádávat s nájezdníky. A posilovali opevnění u svých hraničních měst a pevností. Zajímavé je, že od roku 3050 do roku 2649 se čtyřikrát změnila dynastie, avšak na rozdíl od Mezopotámie tento přechod mezi dynastiemi byl poklidný. (Hablim 2006; 319-330).

Tento poklidný vývoj Egypta narušil jen egyptský král Sneferu (2649-2609), který napadl Núbii a podmanil si ji. Proti Libyjcům uspořádal tažení a vyplnil je. Dále pokračoval s opevňováním hranic jak na jihu, tak na severozápadě a východě. Také nechal vybudovat masivní námořní sílu, která sloužila jako prezentace moci Egypta a samozřejmě i jako obchodní flotila. Napadením svých rivalů jim uštědřil tvrdou ránu a zabezpečil ještě více hranice. Více méně, kromě tažení proti Núbijcům a Libyjcům a postavením námořní flotily, pokračoval ve stereotypu, který zde byl nastolen jeho předchůdci (Hablim 2006; 330-333).

Začátek konce Egyptského království se udál během Páté dynastie (2513-2374). Vojenské operace vypadali pořád stejně jako u předešlých dynastií. Během Páté dynastie Egypťané ještě rozšířili své loďstvo. Kromě obchodování s Kanaánem začali obchodovat i s východním pobřežím Afriky a začali dovážet cenné předměty, jako byla třeba leopardí kůže. Ke konci této dynastie však zasáhlo Egypt něco, o čem nemáme žádný záznam. Najednou Egypťané ztratili plnou kontrolu nad Núbii a místo toho, aby je rozdrtili, tak s nimi museli vyjednávat. Navíc některá města pomalu získávala nezávislost na vládě z Memphisu (Hablim 2006; 333-335).

Během Šesté dynastie (2374-2191) se města v Egyptě stále více osamostatňovaly a získávaly větší moc. Tomu se snažil zabránit druhý panovník této dynastie Pepy I. (2354-2310). Nejlepším mírovým postupem jak zabránit osamostatnění měst bylo propojit svojí rodinu

s guvernéry, kteří tato města spravovali. Toto pomohlo umírnit napětí ve společnosti, ale jen na krátkou dobu. (Hablim 2006; 335-336).

Další vládcové z Šesté dynastie se snažili také upevnit své postavení a nedovolit rozpad království. Podnikali stále expedice za surovinami na Sinaji, do Núbie a také posílali námořní expedice. Upevňovali moc nad Núbíí a dokonce postavili pět kanálů, které umožňovali obeplout první katarakt, který se nacházel u města Aswan, byl postaven hlavně kvůli dodávkám surovin z Núbie do Egypta. To znamená, že si byli jistí svojí nadvládou nad Núbíí, protože tyto kanály mohly umožnit přepravu armády do Egypta (Hablim 2006; 336-350).

4.3. Rozpad Egyptského království

Rozpad tohoto království měl několik důvodů. Nejvýraznějším je nárůst moci u guvernérů měst a elit ve městech. Tento nárůst moci byl zapříčiněn snahou vládců udobřit si tyto mocné lidi. Králové udělovali permanentní tituly a dávali jim půdu a bohatství, ke kterému pak neměl král žádný přístup. Královskou pokladnu vysávaly drahé stavby, které si vládcové nechávali stavět, ať už se jedná o chrámy, nebo o pyramidy. Také se ze státního rozpočtu musel platit ohromný byrokratický aparát a také se ze státního rozpočtu platili kněží. Toto všechno vedlo k přesouvání bohatství ze státní pokladny do rukou mocných lidí a chrámů. V této době vládl poslední panovník z Šesté dynastie Pepy II. (2300-2206). Během své vlády dokázal ještě udržet království pohromadě. Avšak hned po jeho smrti nastala velká krize, která trvala déle než deset let. Na konci této krize se Egypt rozdělil na několik menších království a tím začala První přechodná doba (Hablim 2006; 350-351).

Dalším možným faktorem rozpadu Egyptského království byla velká sucha. To zapříčinilo menší úrodu, ceny potravin rostly a s tím rostla i nespokojenost obyvatel. Obdělávání půdy a pěstování potravin byla zodpovědnost vladaře. Vladař se zaručoval k tomu, že bude dostatek jídla pro všechny, což samozřejmě nebylo a také to podlamovalo jeho autoritu (Hablim 2006; 351).

Po smrti Pepyho II. se snažilo několik vládců zachovat království. Na trůnu se jich vystřídalo pět během pouhých devíti let. Nejzajímavější z nich je bezpochyby Nitokerty, která vládla mezi lety 2205-2200. Jedná se o první dokázanou samostatnou vládkyni, která vládla Egyptu. Samozřejmě jak tomu bývá tak chaos přiláká nepřátele, v tomto případě to byli bojovníci z Kanaánu, kteří obsadili několik měst u východní části delty Nilu (Hablim 2006; 351-352).

4.4. První přechodná doba (2190-2061)

Toto období je charakteristické fragmentací Egypta na malá království. Ekonomické důsledky této fragmentace jsou velice logické. Jelikož neexistoval jeden vládce, který by shromažďoval peníze, tak se přestaly stavět ohromné monumenty. Namísto toho byly používány k upevnění moci menšími královstvími a k podpoře obchodu a kultury (Hablim 2006; 368).

Když se na toto období podíváme z vojenského pohledu, tak vojenské důsledky jsou také zcela logické. Státy mezi sebou začali soupeřit o moc, takže všechny svoje jednotky musely nechat poblíž města, pro případ, že by na ně někdo zaútočil. Takže egyptské jednotky jen velice málo opouštěly území Egypta (Hablim 2006; 368).

Moci se nejdříve snažili chopit potomci posledního krále Pepyho II., kteří sídlili v dřívějším hlavním městě Memphisu. V tomto městě vznikly dvě dynastie. Sedmá dynastie netrvala ani rok a během této doby na trůnu usedlo několik vladařů. A Osmá dynastie (2190-2165), ve které se také vystřídal mnoho vladařů. Během působení Osmé dynastie Egypt napadli Beduíni ze Sinaje a Palestiny a obsadili města v okolí delty Nilu. Dále pokračoval rozpad říše a i dříve loajální města se odvracela od vládců z Memphisu a vyhlásila samostatnost (Hablim 2006; 368-369).

Poté zkusila nastolit pořádek Devátá dynastie (2164-2040), která pocházela z nejmocnějšího města středního Egypta Herakleopolis. Tato dynastie dokázala porazit veškeré rivaly ve středním Egyptu, ale jižní městské státy neovládala. Tyto státy už byly plně samostatné. Z tohoto důvodu se schylovalo k občanské válce (Hablim 2006; 369-370).

Králové z Deváté dynastie započali své tažení na jih. Postupně dobývali veškerá města, která se jim nepodvolila. K přesunu používali lodě, s kterými se plavili proti proudu řeky na jih. Jediné město, které se jim nepodařilo dobýt, bylo město Théby, protože po dlouhém tažení již neměli dostatek mužů, aby mohli dlouhodobě obléhat toto město. Tím pádem si Théby udržely nezávislost na Deváté dynastii, což se později ukáže jako velice důležité (Hablim 2006; 371-373).

Théby byly v této době velice silný stát a tak se postavil na odpor proti Deváté dynastii. Dobýly jižní Egypt a chtěli se vydat na střední Egypt. V této době však na trůn Deváté dynastie usedl Akhtoy III., který vládl mezi lety 2090-2070. Byl to skvělý vojevůdce a tak dokázal odrazit útoky Théb a navíc dokázal znovu dobýt severní Nil, který byl ovládán Beduíny a Libyjci.

Také tuto oblast delty Nilu opevnil, aby ji příště nemohlo být tak lehké dobýt. Tímto končí Brzká doba Bronzová v Egyptě (Hablim 2006; 375-381).

4.5. Egyptská armáda v Brzké a Střední době Bronzové

Jak jsem psal na začátku této kapitoly, tak Egypťané měli velmi výhodnou polohu. Prostředí kolem Egypta nemohlo uživit jinou velkou a silnou civilizaci. To znamenalo, že Egypt nemusel vyvíjet nové zbraně a taktiky. Egypt se nesetkal se silným protivníkem až do roku 1652. Egypťané proto až do tohoto období používali velice primitivní zbraně. Podle archeologických důkazů používali měděné dýky a sekyry, to se nejspíš týkalo jenom vladařů a výše postavených lidí. Obyčejní vojáci používali podle všeho kamenné nástroje, jako dýky a palice, hroty šípů byly také kamenné (Hablim 2006; 356-357).

Jejich armáda byla velice slabá. Co se organizace armády týče, tak byla nevalná. Nebyli tak dobře organizovaní jako Sumerové. Měli i dost úzkou strukturu vedení, která taky nebyla specializovaná, jednalo se spíše o administrativní, civilní, nebo náboženské úředníky. Toto se projevovalo na bitevním poli zmatkem a nedostatkem organizace. Podle všeho byla armáda rozdělená podle provincií. Každá provincie měla dodat určité množství vojáků do armády a podle všeho těmto vojákům i velela. Toto rozdělení armády napomáhalo možným pokusům o separaci provincií (Hablim 2006; 354-356).

5. Oblast Mezopotámie ve Střední době Bronzové (2000-1600)

Střední doba Bronzová v této oblasti začíná koncem Třetí dynastie Ur. Jak už jsem psal výše, sumerská města byla obsazovaná především Elamity a Amority. Amorité postupem času dobyli většinu sumerských měst. Na obsazeném území zakládali nové dynastie, které vládly. Amorité nechali sumerské obyvatelstvo žít ve svých nových městech, jen vyměnili sumerskou elitu za svojí (Hablim 2006; 154).

Území ovládané Amority však nebylo jednotné. Bylo rozdrobeno na několik dynastií, které mezi sebou válčili o nadvládu nad tímto územím.

Během následujících dvou set let, které byly ve znamení bojů o dominanci, se utvořili dvě amoritká centra moci. První centrum bylo na severu v Asýrii, kde vládnul král Shamsi-

Adad. Druhé bylo v centrální části v Babylonu, kde vládnul Chammurabi (Hablim 2006; 154-155).

5.1. Válečné vozy v Střední době bronzové

Během Střední doby Bronzové se válečné vozy stále více vyvíjely. Čeština pro to nemá výraz, ale v anglických textech se tyto nové vozy nazývají chariots. Chariots byly dvoukolové válečné vozy, které však neměli již plná kola, ta byla nahrazena paprčitými koly. To však nebyla všechna vylepšení. Byly vynalezeny nové otěže, které zlepšovaly manévrovatelnost. Byly vyšlechtěny nové druhy koní, které byly rychlejší a vytrvalejší. Lepší konstrukce vozů umožňovala udělat vozy lehčí a rozšířit je tak, aby se na ně vešli dva vojáci. Také zakomponovali do výzbroje chariotů kompozitní luky, které dokázali rychle střílet na větší vzdálenost. Když to shrneme, tak chariots byly rychlejší, lehčí, lépe manévrovatelné a přitom dokázali unést dva vojáky (Chrissanthos 2008; 2).

Toto změnilo i styl jakým byly válečné vozy nasazovány do bitvy. Dříve to byla výsada králů a generálů. Nyní se z nich stal plnohodnotný bojový prostředek pro celou armádu. Jejich rychlost a manévrovatelnost v kombinaci s kompozitními luky jim umožňovala projíždět před nepřátelskými řadami a ničit je z dálky pomocí luků. Přitom se však mohly vyhýbat nepřátelské palbě. Vojáci a i koně byli vybaveni bronzovým brněním, aby je chránily před nepřátelskou palbou (Hablim 2006: 145-146).

Tento technologický pokrok se odehrál v oblasti Anatólie a Asýrie. Důvodem, proč se tento pokrok odehrál zde a ne v Mezopotámii, bylo geografické rozdělení oblasti. V Mezopotámii, stejně jako v Egyptu, je velké množství řek, které umožňují rychlý a levný způsob přepravy pomocí lodí. Proto tyto civilizace nebyly nuceny hledat inovace v pozemní dopravě. Anatólie je však hornatá a tak je zde nutné se pohybovat převážně po souši. To také umožnilo národům, které pocházely z Anatólie jako například Chetitům, dobývat rychle nová území (Hablim 2006: 146-147).

5.2. Staré Asyrského království (2300-1741)

Asyrské království bylo vytvořeno kolem města Aššúr kolem roku 2400. Toto město bylo pod kontrolou Akkadské říše poté, co ho dobyl Manishutsu, po pádu Akkadské říše nad tímto městem převzala moc Třetí dynastie z Ur. Když byla poražena i tato dynastie tak je obsadili Amorité. Pod vládou Amoritů toto město vzkvétalo převážně ekonomicky, jelikož

leželo na obchodní cestě, po které se přepravoval cín z Anatólie. Amortié také postavili mohutné opevnění. Z vojenského pohledu to však byl jen další městský stát (Hablim 2006; 166-168; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 78).

Toto se však změnilo poté, co se na trůn dostal Shamsi-Abad (1809-1776). Hned po svém nástupu na trůn začal rozšiřovat svoje území. Nejdříve zaútočil na království Mari, které patřilo mezi nejsilnější, a i když král města Mari dokázal vytvořit silnou alianci proti Shamsi-Abadovi, tak byl stejně poražen. Obsazením města Mari se Shamsi-Abadovi podařilo získat plnou kontrolu nad severem Mezopotámie. Poté obrátil pozornost na Aleppo. Jelikož si byl vědom síly tohoto města, musel uzavřít spojení s dalšími silnými městskými státy. Toto udělal i vládce Aleppa. Shamsi-Abad byl výborný vojevůdce, dokázal udržet svoje stávající území a ještě ho rozšířit, navzdory silné alianci která proti němu stála. V této alianci byl Babylon, Aleppo, Elam, Larsa a mnoho dalších. I přes své úspěchy nechal Shamsi-Abad po své smrti Asyrské království v obležení nepřátel. Jeho syn nebyl tak dobrý vojevůdce a pomalu ztratil všechna dobytá území, nakonec mu zůstalo jen okolí města Aššur a severní Tigris (Hablim 2006; 168-172; Pečírková 2000; 36-38; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 78-79).

5.3. Stará Babylonská říše (1894-1595)

Babylon byl stejně jako Aššur menším městem, které nemělo moc velký politický ani vojenský význam. Stejně jako u Aššuru se to změnilo až s příchodem Amoritů. Babylon diplomaticky a vojensky rozšiřoval svojí moc a připojoval k sobě okolní městské státy. Když se Chammu-rabi dostal k moci, tak už byla Babylonská říše nejmocnější v centrální části Mezopotámie (Hablim 2006; 172; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 83).

Chammu-rabi vládl v letech 1792-1750, během této doby se mu podařilo sjednotit většinu Mezopotámie. Vládl ve stejné době jako Shamsi-Abad, ale přímému vojenskému střetu s tímto výborným vojevůdcem se vyhýbal, dokonce s ním spolupracoval na dobývání některých měst. Z počátku, když se většina Mezopotámie soustředila na to jak zastavit Shamsi-Abada, rozšiřoval svoje území v centrální a jižní Mezopotámii. Po smrti Shamsi-Abada si Chammu-rabi uvědomil, že rovnováha sil se změnila. Proto se zpočátku snažil především vybudovat opevnění kolem svého území, aby ho ochránil. Byl si totiž vědom, že brzo vypukne nová válka o dominanci nad Mezopotámií (Hablim 2006; 172-173).

V roce 1765 se tato válka začala. Osm silných království v Mezopotámii začalo válčit o dominanci. Bojovali mezi sebou království Elam, Asýrie, Eshnunna, Larsa, Mari, Qatna, Aleppo a samozřejmě i Babylon. Avšak tato válka nezůstala jen interní záležitostí Mezopotámie. Národy

v okolí Mezopotámie začaly napadat válčící království. Během této války se opět tvořili koalice. Zajímavostí je, že v této válce se koalice pořád měnily. Pokud bylo jedno království blízko k vítězství a tím pádem k hegemonii nad celou oblastí, tak se hned proti němu formovala koalice, aby mu v tom zabránila. Během této doby se Chammu-rabi ukázal jako skvělý vojevůdce, ale i výborný diplomat. První, kdo byl poražen, bylo Eshnunnaské království, které bylo z počátku nejmocnější, a proti kterému se postavila ostatní království. Po pádu Eshnunnanského království se nejsilnějším královstvím stal Elam. Proti Elamu utvořil Chammu-rabi silnou koalici se svými nepřáteli a rozdrtil ho. Chammu-rabi využil svého spojení s Mari a s jejich pomocí dobyl město Larsa. Poté se obrátil proti svému spojenci z Mari a dobyl ho. Nyní byl Babylon nejmocnějším královstvím a utvořila se proti němu silná koalice. V tuto chvíli se ukázala Chammu-rabiho prozíravost. Jeho opevnění, které vybudoval před válkou, mu pomohlo ubránit se útoku ostatních království. Když tyto útoky odrazil, vyrazil dobýt své nepřátele. Během svého tažení se choval stejně jako Akkadská říše. Když dobyl nějaké město, tak strhnul, nebo poničil, jeho zdi, aby jim zabránil v další rebelii. Chammu-rabimu se nakonec podařilo dobýt všechna rivalská království a Babylonská říše se stala hegemonem na území Mezopotámie (Hablim 2006; 173-177; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 83).

Po smrti Chammu-rabiho na trůn Babylonské říše usedl Samsu-iluna (1749-1712). Hlavním důvodem proč ho zmiňují je, že během jeho vlády se v oblasti Mezopotámie začali objevovat Kassité, což byli potomci Gutijců. V této době to jsou převážně žoldáci, nebo nájezdníci, ale za několik staletí se jejich role změní. Také během jeho vlády bylo povstání města Larsa, ke kterému se připojila značná část jihovýchodu Mezopotámie, ale Samsu-iluna dokázal toho povstání potlačit (Hablim 2006; 181-183).

Po smrti Samsu-iluna se Babylonská říše pomalu rozpadala. Pozdější vládcové nebyli schopni potlačovat rebelie. Mnoho měst se osamostatnilo. Navíc se slábnoucí Babylonskou říší se útoky Kassitů stupňovali. Vládcům Babylonu nezbývalo nic jiného, než budovat opevnění kolem centrální části Mezopotámie, protože na vnější intervence neměli dostatečnou sílu. Konec Babylonské říše přišel s vpádem Chetitů v roce 1595. Tím končí střední doba Bronzová v oblasti Mezopotámie (Hablim 2006; 183-184).

6. Střední doba Bronzová v Egyptě

6.1. Střední říše (2061-1786)

Během prvního přechodného období vznikla v Egyptě dvě mocenská centra, Théby na jihu a Herakleopolis na severu. Tyto dvě mocenská centra spolu soupeřila o hegemonii nad Egyptem. Jelikož byla obě velice silná, tak boje mezi nimi nevyústily v úplnou porážku druhé strany. A tak spolu koexistovaly. V roce 2047 se Thébáckému králi Montuhotep I. (2061-2011) naskytla možnost jak porazit Devátou dynastii z Herakleopolis. Jeden z vazalů Deváté dynastie se vzbouřil, což vedlo k oslabení moci Herakleopolis. Montuhotep využil příležitosti, sjednotil armádu a vyrazil na Herakleopolis. Když postupoval přes centrální Egypt tak se k němu začali přidávat vazalové Deváté dynastie, protože si byli vědomi toho, že Théby tento duel vyhrají. V roce 2040 se Thébám podařilo dobýt Herakleopolis a tím ukončit Devátou dynastii. Poté Montuhotep pokračoval na sever a v roce 2035 dobyl poslední města v deltě Nilu a sjednotil celé území Egypta pod svojí vládou. Toto období sjednoceného Egypta se nazývá Střední říše (Hablim 2006; 382-386).

Poté co dobyl města v deltě Nilu, se obrátil proti Libyjcům, Beduínům ze Sinaje a Núbijcům. Důvodem bylo znovuzískání kontroly nad ložisky vzácných kovů a jiných surovin. Ke kterým Egypt ztratil přístup po rozpadu Staré říše (Hablim 2006; 386-388).

V následujících letech proběhla občanská válka (1998-1991), o které však nejsou žádné přímé důkazy, jen útržky. Víme jen to, že na konci této války vládla nová dynastie, a že bylo postaveno nové hlavní město Amenemhet-Iti-tawy, které leželo jižně od současné Káhiry. Také se začaly stavět nové obrané linie na severu proti Kanaánu a Libyjcům a na jihu proti Núbijcům. Vojenské operace Střední říše však byly stále zaměřeny jen na jeden cíl. Tím bylo obsazení surovinových zdrojů. A tak neustále podnikali výpady do Núbie, Kanaánu, Libye a na Sinaj. Také obnovili námořní obchod s Kanaánem. Díky námořnímu obchodu získali nadstandardní vztahy s přístavním městem Byblos. Není jisté, zda ho obsadili vojensky, ale víme, že se v tomto městě objevovaly texty psané hieroglyfy a také, že vládcové Byblosu používali Egyptské tituly. To vše však mohlo být jen důsledkem pevného spojení. Posledním vládcem byla Sobekneferu, která vládla mezi lety 1790-1786 (Hablim 2006; 393-410).

6.2. Druhé přechodné období (1786-1558)

Po smrti Sobekneferu v roce 1786 nastal chaos a začalo tzv. Druhé přechodné období. Toto období, stejně jako První přechodné období, značí chaos v Egyptě, rozpad Egypta na menší státy, ztrátu vlivu na okolí, okupaci území jinými národy a také časté střídání dynastií, kdy se jich jenom za těchto dvě stě let vystřídalo šest (Hablim 2006; 456).

Egypt se opět rozdělil na dvě mocenská centra a to severní v okolí delty Nilu, které ovládali Kanaánejci a jižní, které ovládali Egyptané. Bezpochyby mezi těmito mocenskými centry vypukla válka, i když o ní nemáme žádné přímé důkazy. Vše ukazuje na to, že Kanaánejci byli dostatečně silní a uchránili si nezávislost. Území ovládané egyptskou dynastií mezi tím trpělo. Žádný vladař se nedokázal déle udržet na trůnu a střídali se ve velkém počtu. Jenom mezi lety 1700 a 1667 se jich vystřídalo přes dvacet. Toto velice oslabovalo egyptskou dynastií a tak bylo jasné, že útok ze zahraničí přijde brzo. Tento útok přišel z obou stran. Z jihu zaútočili Núbijci⁶. Ze severu zaútočili Hyksósové⁷, kteří měli výhodu v lepší technologii zbraní a lepší taktice. Bylo to poprvé, co se Egyptané utkal s jinou silnou a vyspělou civilizací. Jelikož neměli předtím nutnost vylepšovat svoje vojenské prostředky, tak byli značně zaostalí v tomto pohledu za okolním světem. Hyksósové rozdrtili egyptské vojsko a podmanili si velkou část Egypta (Hablim 2006; 456-459).

Egyptané si dokázali udržet alespoň město Théby, které zůstalo nezávislé a dařilo se mu odrážet útoky Hyksósů i Núbijců. Později se právě Théby staly místem, odkud Egyptané dobyli celé území Egypta zpět. Tento útok od Hyksósů ukázal Egyptanům nové technologie ve vedení války. Poté co tyto technologie přejali, je to velice posílilo a pomohlo jim to s vytlačení Hyksósů a Núbijců. A se získáváním nových území. Tímto končí střední doba Bronzová v Egyptě (Hablim 2006; 459-463).

6.3. Hyksósové

Byl to kočovný národ z oblasti Kanaánu. O jeho minulosti se toho moc neví, ale podle jazyka patřil do skupiny fénicko-palestinských národu. Hyksósové se po dobytí severní části Egypta snažili usadit a přiblížit se egyptské kultuře. Avšak obyvatelé Egypta je nepřijali (Hablim 2006; 463).

⁶ Nyní měli vlastní království Kerma

⁷ Jenom jiné označení pro Kanaánijce

Důležité je, že si z oblasti Sýrie a Kanaánu přivezli moderní zbraně a taktiku. Na rozdíl od Egypta měli těžké bronzové zbraně, válečné vozy, silně organizovanou armádu a kompozitní luky (Chrissanthos 2008; 1).

6.4. Znovu sjednocení Egypta a začátek Nové říše

Všechno nasvědčuje tomu, že vztahy mezi Hyksósy na severu a Egyptány v centrální části byly celkem poklidné. Hyksósové chránili Egyptány před útoky nájezdníků a umožnili jim i přístup do delty řeky Nilu, aby zde mohli pást svůj dobytek. Avšak pro egyptské krále, kteří sídlili v Thébách, to byla urážka, že někdo okupuje egyptské území. A tak Sedmnáctá dynastie začala bojovat s Hyksósy a chtěla je vytlačit ze severního Egypta. Toto tažení započal král Kamose (1555-1550). Kamose přejal nové technologie Hyksósů a s jejich pomocí dokázal vést ofenzívu jak proti Hyksósům, tak i Núbijcům. I když se mu podařilo dobýt nějaké území, tak stále neovládal celý Egypt. Tohoto dosáhnul jeho mladší bratr Amosis (James 2008: 289-293).

Amosis pokračoval v tažení svého bratra. Po několika letech jeho vlády se probojoval až k městu Avaris, odkud vládli Hyksósové. Poté znovu obsadil pevnosti na severovýchodě, aby zabezpečil tuto hranici. Dalším krokem bylo znovudobytí Núbie, ale jelikož byli Núbijci méně vyspělí než Hyksósové, tak se mu to celkem bez obtíží povedlo. Tím začíná Nová říše. Důležité bylo, že si Egyptané uvědomili, že nemohou být nečinní v zahraničí. Od této doby začal Egypt mohutně expandovat, aby zamezil obsazení svého území (James 2008: 293-296).

6.5. Reforma egyptské armády

Kromě sociálních a ekonomických změn prošel Egypt i velice důležitou vojenskou změnou. Na rozdíl od malých stálých profesionálních jednotek, které byly v předchozích říších, byla vybudována velká a stála armáda. Většinu této armády tvořili profesionálové. Vedení nad armádou se ujali dobře trénovaní a také profesionální důstojníci. Byly vytvořeny hodnosti a tím vznikla i posloupnost velení. Do armády byli přidáni i charioty, které dříve použili Hyksósové k rozprášení egyptské armády. Další technologii, kterou převzali, byly kompozitní luky. Také ostatní zbraně se vylepšili, místo lehkých měděných zbraní začali používat bronzové zbraně (Hayes 2008: 363-364).

Samozřejmě také museli vymyslet nové taktiky. Z dříve neuspořádané masy ozbrojených lidí udělali pečlivé formace, které poslouchali rozkazy. Rozdělili armádu do oddílů po 200 pěších vojáků. Každý oddíl měl vlastní standartu a vlastní specifický název. Každému

oddílu velel jeden důstojník, který nesl standartu. Z dvaceti pěti oddílů se utvořila jedna divize, které velel generál. Ke každé divizi byl kromě pěších oddílů přiřazen i malý oddíl chariotů (Hayes 2008: 364-365).

S velkou a stálou armádou přichází dilema, jak jí rozmístit. Díky poloze Egypta toto však nebyl žádný problém. Polovina armády se usídlila v Memphisu na severu, aby bránila deltu Nilu a chránila Egypt před Libyjci a národy z Kanaánu. Druhá byla umístěna do Théb, aby limitovala hrozbu od Núbijců. Tyto armády měli rozdělené vedení (Hayes 2008: 365).

Navíc byla vytvořena i třetí armáda, která měla působit jen na egyptském území. Tato armáda měla na starosti trénování nových jednotek pro zahraniční operace, chránit hranice Egypta, zajišťovat královskou eskortu, účastnit se přehlídek, potlačovat nepokoje uvnitř Egypta a také pracovat v dolech, nebo na monumentech (Hayes 2008: 365).

7. Brzká doba Bronzová

7.1. Egyptská Nová říše (1575-1087)

Egyptská Nová říše zahrnovala Osmnáctou, Devatenáctou a Dvacátou dynastii. O nich se ale zmiňovat moc nebudu. Spíše se zaměřím na rozšíření Nové říše.

S novou reformovanou armádou, novou filosofií o akcích v zahraničí a s jednotným územím se Egypt pustil do dobývání svého nejbližšího okolí. Nejdříve se zaměřil na své odvěké rivaly v Núbii a v Libyi. Ani jeden z těchto národů neměl šanci proti této vojenské velmoci. Egypt začal mohutně expandovat a to především na jih a na severovýchod, Expanze na západ neměla smysl, protože v cestě stála poušť a v této oblasti se také nenacházela žádná velká surovinová naleziště. K těmto dvěma směrům se Egypt upíral již během reformace své armády, o tom svědčí rozmístění jeho armád (Vachala 2007: 31).

V patnáctém století, tedy během působení Osmnácté dynastie, se začala expanze na jih. Pomocí Nilu a flotily lodí, které byli speciálně upraveny, aby mohli projet Nilem a zvláště jeho katarakty, obsadili celou Núbii a pokračovali, až k oblasti dnešního Somálska. Po skončení této výpravy na jih zde začali budovat opevnění, aby toto místo dokázali udržet, zvláště kolem Nilu. Osmnáctá dynastie začala expandovat také na severovýchod. Postupovala kolem pobřeží Středozemního moře⁸. Na dobytém území zakládala vazalské městské státy. Tuto oblast si však nárokovali i ostatní mocné státy v okolí. Nejvýznamnější byli Chetitě a Churitě, kteří měli svoje

⁸ Tedy oblast, o které jsem dříve psal jako o Kanaánu

království Mitanni. S královstvím Mitanni vedli z počátku válku o toto území, avšak rostoucí hrozba ze strany Chetitů je donutila mezi sebou uzavřít spojenectví. K posílení tohoto spojenectví se obě královské dynastie propojily sňatkem (Vachala 2007: 31-33).

Toto spojenectví dlouho drželo Chetity na uzdě. Zlom nastal, když se k moci dostal chetitský vůdce Suppiluliuma I (1344-1322). Tomu se podařilo sjednotit Chetity a začal rozšiřovat své území. Během tohoto období vládnul Egyptu Achnaton (1351-1334), který nepřišel Churitům na pomoc a i vazalské státy na pobřeží Středoziemního moře nechal napospas Chetitské říši. Tímto umožnil rozmach Chetitské říše, která se stala velice silnou (Vachala 2007: 34-35; Van de Mieroop 2007: 153-154).

Po smrti Achnatona se k moci dostala Devatenáctá dynastie. Nejvýznamnější vůdce z této dynastie byl Ramesse II. který vládnul mezi lety 1279-1213. Shromáždil armádu a vydal se s ní dobýt zpět ztracená území v Kanaánu. To znamenalo jediné, a to střetnout se s Chetity. Obě armády se střetly v bitvě u Kadeše v roce 1274. Tato bitva je jedna z nejlíp popsaných bitev doby Bronzové. Egypťany vedl Ramesse II, Chetity vedl také jejich král Muvatalliš II. Bitva byla velkolepá a dobře takticky zvládnutá z obou stran. Předpokládá se, že se této bitvy účastnilo pět tisíc až šest tisíc bojových vozů tažených koňmi. Na bitevním poli vyhrál Ramesse II., avšak nepodařilo se mu zcela zničit chetitskou armádu. Chetitská armáda se po porážce stáhla do města Kadeš. Jelikož Ramesse neměl dostatek vojáků, aby mohl dlouhodobě obléhat město a Muvatalliš neměl dostatek vojáků, aby mohl napadnout egyptská vojska tak tato bitva skončila nerozhodně (Vachala 2007: 36).

Tato bitva ponechala obě mocnosti zranitelné, a tak se chtěli vyvarovat další podobné bitvě. Proto Ramesse a Muvatalliš spolu uzavřeli příměří. Oba ale věděli, že příměří není dostatečné a tak jednali o mírové smlouvě. Dohadování mírové smlouvy trvalo dlouhá léta, ale nakonec kolem roku 1259 byla dojednaná a podepsaná oběma vládci. Jedná se o první zdokumentovanou mírovou smlouvu v oblasti Blízkého východu a také nejstarší dochovanou mírovou smlouvu (Vachala 2007: 36-37).

Ramesse II. měl hodně manželek a dětí. Tím pádem po jeho smrti vznikl chaos, jelikož každý chtěl vládnout. Během následujících let se vystřídá velké množství vladařů, kteří vládli velice krátce. Panování Devatenácté dynastie ukončí Setnacht, který vládl mezi lety 1189-1186. On sám není tak důležitý, mnohem důležitější je jeho syn Ramesse III., který vládl mezi lety 1186-1155 (Vachala 2007: 37-38).

Ramesse III. byl další skvělý vojevůdce v historii Egypta. Během jeho vlády zaútočili na pobřeží Egypta tzv. "Mořské národy"⁹. On je dokázal v několika bitvách porazit a nechal je osídlit jižní část Kanaánu, kterou měl ve své moci. Také odrazil několik nájezdů Libyjských kmenů na deltu Nilu. Avšak tyto akce byly velice nákladné a to velice zatěžovalo státní pokladnu. A Tak Egypt začal ztrácet svou moc. Navíc během jeho vlády nejspíše vybuchla sopka Hekla na Islandu, což mělo za následek ochlazení planety a také prachové částice ve vzduchu, které odrážely světlo a tím neumožňovaly růst rostlin. Toto vedlo k velkému nedostatku jídla a také k první zaznamenané stávce dělníků v historii lidstva (Vachala 2007: 38).

Po jeho smrti se příroda stále vzpamatovávala z výbuchu Hekly. To znamenalo velké sucha, což zapříčinilo slabé záplavy Nilu, na kterých byl Egypt životně závislý. To vedlo k nepokojům, které neustále gradovaly, když se situace nelepšila. To vedlo k střídání vládců a to zas k další nestabilitě a korupci. Posledním faraónem dvacáté dynastie byl Ramesses XI, který vládl v letech 1107-1077. Avšak během jeho vlády byl již Egypt rozdělen na dvě mocenská centra. Tím končí Nová říše a začíná Třetí přechodné období (Vachala 2007: 38-39).

7.2. Chetité

Chetité přišli do oblasti Anatólie kolem roku 2000. Z počátku se neprezentovali jako silný národ. Jelikož neměli silného vůdce tak neutvořili vlastní stát, ale začali se stěhovat do již existujících měst, kde tvořili malé chetitské komunity. Království utvořili až v sedmnáctém století s hlavním městem Chattušaš (Mieroop 2007: 119-121).

Zpočátku začali rozšiřovat území kolem hlavního města. Poté začali bojovat s Amority v oblasti dnešní Sýrie. Kolem roku 1595 chetitský král jménem Mursili I. začal postupovat do Mezopotámie a dobíjel jedno město za druhým. Podařilo se mu dobýt i velká města jako Mari a Byblon, kde ukončil vládnutí Amotitů v Babylonské říši a na jejich místo dosadili Kassity. Toto území však neudrželi, jelikož toto tažení do Mezopotámie způsobilo vnitřní neshody. A tak Mursili musel své jednotky stáhnout zpět. Dalším důvodem tohoto stažení byli Churrité, kteří začali napadat Chetitské království (Mieroop 2007: 123).

Tento chaos trval skoro dvě stě let. Během této doby byla Chetitská říše velice slabá a přišla o většinu území. Na krátký čas přišla i o své hlavní město Chattušaš. Toto se změnilo s příchodem krále Suppiluliuma I., který vládl mezi lety 1344-1322. Suppiluliuma dobyl zpět hlavní město Chattušaš a dále rozšiřoval území Chetitské říše všemi směry. Jediné, čím byl

⁹ Sea people

limitován, byly silné státy, které se nacházeli kolem něj. Na jihu to byl Egypt, na jihovýchodě Babylonská říše ovládaná Kassity a na východě byli Churrité, které později dobyli Asyřané. Tento král stihnul dobýt veškerá slabší království mezi Chetitskou říší a ostatními mocnostmi. A tak po jeho smrti se jeho syn Mursili II. obrátil na západ a dobýval nová území (Mieroop 2007: 156-159).

7.3. Babylónie pod vládou Kassitů 1531-1155

Kassité za pomoci Chetitů ovládli Babylón v roce 1531. Poté převzali kontrolu nad celou dřívější Babylonskou říší. To znamená, že ovládali centrální Mezopotámii. Na Severu bylo silné království Mitanni. Na jihu byla tzv. "Pobřežní dynastie"¹⁰, která se odtrhla od Babylónie po smrti Chamurabiho a udržela si svojí nezávislost. Na východě bylo království Elam, které bylo velice silné. Na severozápadě se nacházela Chetitská říše, která byla spojencem Babylónie. A na západě se začala objevovat Nová Egyptská říše. Jediná možnost Babylónie pro rozšíření své říše byla směrem na jih proti Pobřežní dynastii. Tyto boje trvali velice dlouho a přes veškerou snahu nemohli Babyloňané toto území dobýt. Toto se povedlo až kolem roku 1460 (Nováková – Pecha - Rahman 1998: 98; Mieroop 2007: 172-175).

Jelikož byla Babylonská říše pod vedením Kassitů velice slabý stát, tak museli udržovat velice dobré vztahy s Egypťany a s Churrity, později s Asyřany. Zároveň však museli bedlivě hlídat hranici s královstvím Elam. Válka s Elamem však byla nevyhnutelná. Elam jako tehdy silnější stát si uvědomoval slabost Babylónie a začal proti nim pořádat nájezdy. Avšak Babylonský vůdce Kurigalzu III. je dokázal odrazit a později i dobýt hlavní město Elamu Súsy. Po dobytí tohoto území zde ustanovil loutkovou vládu.

Během této doby se na severu objevil nový mocný stát, kterým byla Asyrská říše. Babylonská říše musela s Asyrskou říší udržet mír, jelikož by v přímé konfrontaci neměla šanci. Také nadále musela udržovat dobré vztahy s Egypťany a Chetity.

K zajištění míru, s nově vzniklou Asyrskou říší, došlo k uzavření sňatku, aby propojil oba rody. Generaci na to však došlo v Babylonu k převratu a vládce, který byl potomkem po tomto manželství, byl vyhnán. To rozrušilo krále Asyrské říše a ten v roce 1322 Babylon dobyl a udělal z něj svého vazala. Babylónie se snažila z tohoto závazku vymanit, ale sama na to nebyla dost silná. Aby se vymanili z vlivu Asyrské říše, tak se spojili s královstvím Mitanni a s Chetitskou říší,

¹⁰ Sealand dynasty

kteřé taky vedli válku se stále se rozpínající Asyrskou říší. Tato aliance však nebyla dost silná a Asyřané ji rozdrtili (Pečírková 2000: 40-42).

Babylónie tak zůstala jako vazal Asýrie až do roku 1193, kdy dokázala osamostatnit své hlavní město Babylon a jižní části království. Severní část bývalé Babylónie však byla stále pod nadvládou Asýrie, v které nyní zuřila občanská válka (Pečírková 2000: 45-46).

Po skončení občanské války však Asýrie dobyla zpět většinu území. Během této doby zaútočilo na oslabený Babylon království Elam, které jej dobylo, a tím ukončilo vládu Kassitů nad Babylónií (Mieroop 2007: 176).

7.4. Churrité a království Mitanni

Churrité se v oblasti severní Mezopotámie začali objevovat už během Akkadské říše. Zakládali zde menší království, která však nebyla moc relevantní. Jelikož nebyli jednotní, tak se nemohli účinně bránit proti velkým říším. Nejdříve byli vazaly Akkadské říše, poté nad nimi převzali kontrolu Amorité a po nástupu Shamsi-Abada na asyrský trůn se stali vazaly Asýrie (Nováková – Pecha - Rahman 1998: 101; Mieroop 2007: 150).

Důležitý zvrat nastal s příchodem Chetitů, kteří dobyli Babylon a velice oslabili Asyrskou říši. Toto umožnilo Churritům vyvázat se ze závislosti na Asyrské říši a umožnilo jim vybudovat vlastní království, které se nazývalo Mitanni. Toto království využilo oslabení Asýrie a začalo se rozšiřovat v severní části Mezopotámie. V této době vládl Mitanni Šauštatar. Tomu se podařilo dobýt území Asýrie a tak vytvořit silný stát. Mitanni se poté začalo rozšiřovat na území dnešní Sýrie, kde se střetlo s Egyptem. Poté co spolu vedly válku, si obě tyto velmoci uvědomily rostoucí hrozbu Chetitské říše. To vedlo k spojení, které jsem popsal části o Egyptské Nové říši. Churrité museli začít bojovat s rozpínající se Chetitskou říši. Zpočátku je Churrité dokázali udržet a dobyli i velké území (Mieroop 2007: 150-153).

To se však změnilo, když Chetitům začal vládnout Suppiluliuma I. Ten dokázal dobýt chetitské území zpět a začal porážet království Mitanni. V tuto chvíli Egyptané nepřišli království Mitanni na pomoc, což znamenalo veliké oslabení tohoto království. V slábnoucím království Mitanni se začali objevovat rozbroje, které využili Asyřané a Chetité. Asýrie se dokázala vymanit z vlivu Mitanni a posléze dobyla celé území tohoto království a to znamenalo konec tohoto churritského království (Mieroop 2007: 153-154).

7.5. Asyrská říše

Asýrie, která zažila svůj rozmach v osmnáctém století za vlády Shamsi-Abada, byla po osvobození od Staro Babylonské říše slabý, ale nezávislý stát. V následujících letech usedli na trůn Asyrští vůdci, kteří se především snažili o ekonomické oživení země a o její obranu. To se však změnilo v patnáctém století, když se na sever od Asýrie utvořilo nové mocné království Mitanni, které bylo podle všeho multikulturní, ale většinu v něm měli Churrité. Toto království rostlo na síle a brzo se stalo nejsilnějším v oblasti severní Mezopotámie. Proti takto silnému království neměli Asyřané šanci a tak se dostali pod jeho vliv (Pečirková 2000; 40).

Moc Mitannského království nad Asýrií trvala až do vlády Eriba-Adad I, který vládnul v období 1392-1366. Během této doby zuřila v Mitannském království občanská válka o vládu. Toho Asyřané využili a začali se osamostatňovat. Tento vývoj k samostatnosti dokončil Ashur-uballit I, který vládl v období 1365-1330. Ashur-uballit I. začal válčit s království Mitanni, které v té době bylo oslabeno válkou s Chetity. Asyrská říše rychle získávala na síle, a již během vlády Ashur-uballit I. se stala velice silnou. Toto prezentuje Babylonské snaha o usmíření se s Asyřany, o které jsem psal výše. Asyrské říši se podařilo dostat pod svůj vliv i království Mitanni (Pečirková 2000; 40-41; Nováková – Pecha - Rahman 1998; 105).

Během následujících let se Asýrii podařilo dobýt království Mitanni, které se spojilo s Chetity, a dále si upevnit vládu nad Babylónií. Po dobytí Mitanni se Asyrská říše stala ještě silnější a začala ohrožovat Egyptské a Chetitské zájmy v oblasti Blízkého východu. To byl také jeden z hlavních důvodů, proč byl uzavřen mír mezi Chetity a Egypty po bitvě u Kadeše.

Kolem roku 1200 však nastal v Asýrii zmatek a začal se boj o moc uvnitř státu. Tohoto využili Babyloňané a znovu získali nezávislost. Asyrskou říši dokázal stabilizovat Ashur-Dan I., který vládl v období 1179-1134. Jednotná Asyrská říše pod jeho vládou začala znovu dobývat ztracená území. V této době však bylo na vzestupu i království Elam, kterému se podařilo dobýt Babylon. To vedlo k válce mezi Asyrskou říší a Elamem. Elam tuto válku prohrál a dostal se pod vliv Asýrie. Asýrie poté začala dále expandovat. Začala dobíjet Chetitské území, a také území Kessitů, které leželo v pohoří Zagros. Také se rozšiřovala do oblasti Kanaánu, kde obsadila několik měst, a získala kontrolu nad tímto územím (Pečirková 2000; 44-46).

Avšak takto velká rozloha Asyrské říši dlouho nevydržela. V jedenáctém století začala v Asyrské říši další občanská válka. Této situace využili okolní národy a Asýrie ztratila většinu svého území (Pečirková 2000; 47).

8. Závěr

Popsal jsem hlavní aktéry doby Bronzové. Je zde vidět veliký rozdíl mezi oblastí Egypta a Mezopotámie, jelikož měli velice rozdílné podmínky vzniku. Toto lze dobře pozorovat na příkladu vojenské organizace a vybavenosti armády ve starověkém Egyptě na začátku doby bronzové.

Také jsem se snažil popsat rozvoj vojenských technologií, které se odehrály hlavně v evoluci válečných vozů. Dalším zajímavým zjištěním je, jak se úspěšné technologie a taktiky rozšiřují. To lze zase dobře pozorovat na příkladu Egypta. Ten poté, co se setkal s moderně vybavenou armádou Hyksósů, převzal tyto nové technologie a to mu umožnilo značně rozšířit své území.

Také je zajímavé pozorovat styl vládnutí u zemědělských a pastýřských společností. Kočovní kmeny rozšiřovali své území, jen když je vedl silný vůdce. Po jeho smrti kočovný národ nemohl udržet své dobyté území a okamžitě o něj přišly. Naopak u zemědělsky orientovaných národů tento vývoj nebyl.

Seznam zdrojů

Azar, Gat (2006). War in human civilization (Oxford: Oxford University Press).

Hamblin, William J. (2006). Warfare in the Ancient Near East to 1600 BC (Oxon: Routledge).

Chrissanthos, Stefan G. (2008). Warfare in the Ancient world (Westport: Praeger Publishers).

James, T. G. H. (2008). Egypt: From the expulsion of the Hyksos to Amenophis I. in: Edwards I. E. S. a kol., *The Cambridge Ancient History Third Edition Volume 2 part 1 HISTORY OF THE MIDDLE EAST AND THE AEGEAN REGION c. 1800-1380 B.C.* (Cambridge: Cambridge University Press), s 289-308.

Hayes, William C. (2008). Egypt: Internal affairs from Tuthmosis I to the death of Amenophis III. in: Edwards I. E. S. a kol., *The Cambridge Ancient History Third Edition Volume 2 part 1 HISTORY OF THE MIDDLE EAST AND THE AEGEAN REGION c. 1800-1380 B.C.* (Cambridge: Cambridge University Press), s 313-407.

Nováková, Nea – Pecha, Lukáš – Rahman, Furat (1998). Dějiny Mezopotámie (Praha: Nakladatelství Univerzity Karlovy).

Mieroop, Marc Van De (2007). A History of the Ancient Near East ca. 3000-323 BC (Oxford: Blackwell Publishing).

Vachala, Břetislav – Bareš, Ladislav – Verner, Miroslav (2007). Encyklopedie starověkého Egypta (Praha: Nakladatelství Libri).

Pečírková, Jana (2000). Asýrie od městského státu k říši (Praha: Academia).

Resumé

This bachelor thesis is about process in ancient wars. Ancient city states later empires need to expand to new territories, because of growing population. They need to capture new fertile lands. Also they need more water resources and more materials. When city state evolved enough they started to need more rare materials and luxury goods. So they need access to the trade routes and new materials. To accomplish this, they need to expand even more. In this process is inevitable they will collide with another city state. Logically the next step to expand is through war.

In my thesis I will focus on evolution of war in ancient international systems of Near East and East coast of Mediterranean Sea. I will focus on diachronic comparison of war led by actors of this international system from ancient Mesopotamian city states to the end of Bronze Age. I will focus on these three points.

1. Actors and process of war
2. Dominant military systems and organization
3. Relation between military organizations and political organization

I will focus on Bronze Age, because in this period are found first documented information about relation between two states and information of weapons and tactics. My interest is focused on area of Mesopotamia and Egypt, because they came through very different stage at this period of time.